

DÖNEMİN PADİŞAHLARI

- 1574-1595 III. Murat
- 1595-1603 III. Mehmet
- 1603-1617 I. Ahmet
- 1617-1618 I. Mustafa
- 1618-1622 II.(Genç) Osman
- 1622-1623 I. Mustafa (tekrar)
- 1623-1640 IV. Murat
- 1640-1648 Sultan I. İbrahim
- 1648-1687 IV. Mehmet
- 1687-1691 II. Süleyman
- 1691-1695 II. Ahmet
- 1695-1703 II. Mustafa

DURAKLAMA DÖNEMİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

- Osmanlı tarihinde 1579'da **Sokullu Mehmet Paşanın ölümü** ile başlayıp 1699'da imzalanan **Karlofça Antlaşması'**na kadar süren döneme Duraklama Dönemi denilmiştir.
- Osmanlı Devleti için 1600'lü yıllar yani **17. Yüzyıl**, Duraklama Dönemi'dir. Dikkat edelim geri gitme demiyor. Durma da demiyor. Osmanlı Devleti bu yüzyılda hala ilerlemeye çalışan, ancak bu konuda eskisi kadar başarılı olamayan bir devlet durumundadır.
- Bunun, devletin **iç yapısından** kaynaklanan sebepleri olduğu gibi; **Avrupa'daki gelişmelerle** alakalı da pek çok nedeni vardır.

NOT: Bu nedenleri aşağıda işleyeceğiz.

- Duraklama Dönemi'nde Osmanlı devleti kurulduğundan beri izlediği **fetih (genişleme/yayılma)** siyasetini sürdürmüştür.
- Bu amaçla başta Avusturya ve İran, olmak üzere Rusya, Venedik, Lehistan ile **uzun, sonuçsuz ve masraflı savaşlar** yapılmıştır.

NOT: 24 yıl süren Girit kuşatması örneğinde olduğu gibi.

- Duraklama Dönemi'nde en büyük düşmanlar; Batı'da **Avusturya**, Doğuda ise **Safevi Devleti'**dir.
- Duraklama döneminin bir diğer belirgin özelliği **her alanda görülen bozulmalar** olmuştur.
- Bozulmalar yüzünden pek çok **isyan** çıkmış; Bu isyanlar da bozulmanın şiddetini daha da artırmıştır.
- Duraklama Dönemi aynı zamanda **"Arayış Yılları"** olarak kabul edilir. Çünkü devlet adamları ve padişahlar devletteki bozulmanın ve kötü gidişatın sebeplerini anlamaya çalışmışlardır. Ancak bu konuda başarılı olamazlar.
- Yine de Savaşlarda alınan başarısızlıklar ve isyanlar, devlet adamlarını **Osmanlı tarihinin ilk islahatlarını** yapmaya zorlamıştır.

DURAKLAMA DÖNEMİNE GİRİLMESİNİN NEDENLERİ**DURAKLAMANIN İÇ NEDENLERİ****A) MERKEZİ YÖNETİMİN BOZULMASI****1. Veraset sisteminin değişmesi - kafes usulüne geçilmesi.**

- Ahmet döneminde **Ekber ve Erşat** sistemine geçildi.

Ekber ve Erşat Sistemi: Osmanlı tahtına, Osmanlı Hanedanı'nın **en büyük ve akli başında** üyesinin geçmesini sağlayan uygulamadır.

- Ekber ve Erşat sisteminin mecburi bir sonucu olarak şehzadeler **Kafes Usulü** ile yetiştirmeye başladı.

Kafes Usulü: Osmanlı şehzadesinin Sanacaklara yönetici olarak gönderilmeyip, sarayda eğitim gördüğü, eğitildiği ve bir çeşit hapis hayatı yaşadığı uygulamadır.

Kafes Usulüne geçilmesi ile birlikte:

1. Şehzadeler uygulamalı eğitim alamadı. Böylece devlet yönetiminde ilgisiz ve tecrübesiz kişiler padişah oldu.
2. Şehzadeler çevresini, halkı, dünyayı tanımadı.
3. Harem'in (Saray kadınları) yönetimde etkisi arttı.
4. Bazı şehzadeler Akıl ve ruh sağlıklarını yitirdi.
5. Yönetimde çıkar grupları etkili olmaya başladı.

2. Rüşvet ve iltimasın artması

- Devlet adamları eskiden liyakat (layık olmak, hak etmek) ile göreve gelirlerdi. Bu dönemde ise rüşvetle, iltimasla (Adam kayırma, torpil) göreve gelmeye başladılar.

B) ORDUNUN BOZULMASI:**1. Kapıkulu Ordusunun (Yeniçeriler) bozulması**

- Coğrafi keşiflerin sonucunda Osmanlı ülkesinde ilk kez enflasyon ortaya çıktı. Yeniçeriler, aldıkları maaşla (**Ulufe**) geçinemez olunca kanunları çiğneyerek ticaret yapamaya ve evlenmeye başladılar.

NOT: III. Murat, devşirme kanuna aykırı olarak ocağa oğlunun sünnet törenindeki Soytarı, cambaz ve hokkabazları aldırdı. Kanun bir kere çiğnenince arkası geldi.

- Eskiden "Ocak devlet içindir" anlayışı varken; Şimdi, "**Devlet ocak içindir**" anlayışı ortaya çıktı.

Böylece;

1. Zamanı ve teknolojiyi takip etmeyen,
2. Düzenli talim yapmayan, kendini yetiştirmeyen,
3. Haremin ve devlet adamlarının kolayca etkisinde kalan,
4. Amacı devlete hizmet etmek olamayan askerler haline geldiler.

2. Tımar (Eyalet) ordusunun bozulması

- Coğrafi keşifler ile birlikte toprağın yerini para aldı. Böylece toprağı iyi değerlendirme üzerine kurulmuş olan tımar sistemi işlemez hale geldi.
- Tımarlı sipahiler daha fazla para kazanmak için hileli yollara başvurdu. Yetiştirmesi gereken askere çok masraf yapmamanın yollarını aradılar. Köylüden daha fazla vergi aldılar. v.s.
- Ülkede ortaya çıkan enflasyon, devletin sıcak para ihtiyacını artırdı. Bu yüzden tımarlar **iltizama** çevrilmeye başladı.
- Böylece işsiz kalan tımarlı sipahiler eşkıya oldular.
- Ayrıca tımarlar layık olamayanlara verildi. Böylece devletin tüm kurumlarında görülen bozulmalar tımar sisteminde de görüldü.

C) EKONOMİNİN BOZULMASI

- **Coğrafi keşiflere** bağlı olarak İpek ve Baharat Yolları önemini kaybetti. Bu yüzden devletin gümrük geliri azaldı.
- **Coğrafi keşifler**, Osmanlı ülkesinde enflasyona neden oldu. Yaşanan enflasyon en çok devleti ve devletten maaş alanları etkiledi.
- **Yine Coğrafi keşiflerle** Dünya ekonomik sistemini tamamen değiştirdi. Osmanlı ekonomik sistemini işleyemez hale getirdi.

NOT: Avrupa'da **Merkantilizm** geçerli olurken, Osmanlı Devletinde bunun tam tersi bir ekonomik sistem olan **Bolluk ekonomisi (iaşecilik)** geçerlidir.

Merkantilizm: Para üzerine kurulmuş ekonomik sistemdir. "Bir devletin ne kadar parası varsa o kadar zengindir. Ne kadar zenginse o kadar güçlüdür." Diyen ekonomik akımdır.

İaşecilik: Asıl hedef para değil, mal bolluğudur. Orta Çağ'ın ekonomik anlayışıdır.

- Devletin nakit para ihtiyacı arttıkça vergiler de arttı; Bu da köylünün toprağı terk etmesine ve tarımsal üretimin azalmasına neden oldu.
- Eskisi kadar gibi başarılı olunamayan ve uzayan savaşların getirdiğı büyük harcamalar.
- Yeniçerilerin sayısı arttıkça **ulufe** ve **cülus bahşisinin** de getirdiğı yük artmıştır.

Cülus Bahşisi: Osmanlı Padişahlarının tahta cülus etmeleri nedeniyle yeniçerilere dağıttıkları paradır.

- Saray masrafları, saraydaki lüks ve israf da bu dönemde artmıştır.

D) EĞİTİM SİSTEMİNİ BOZULMASI

- Köyden kente göç sonucunda vergi ödemek istemeyenler medreselere doluştu. Bu da medreselerdeki eğitimin kalitesini düşürdü.
- Beşik Ulemalığı ortaya çıktı.

Beşik Uleması: Babası Ulema olan bir çocuğun doğuştan ulema sayılması demektir.

- Medreselerde pozitif bilimler terk edilerek dini bilimlere ağırlık verildi.

E) SOSYAL ALANDAKİ BOZULMALAR

- Devlet adamları rüşvet ile iş görür hale geldi.
- Celali isyanları nedeniyle halkın devlete olan güveni azaldı.
- Yine Celali İsyancıları nedeniyle köylü toprağı terk edip kente göç etmiştir.
- Köyden kente göç, hem köylerin boşalmasına, üretimin azalmasına hem de şehirlerde işsizliğin artmasına, asayişin bozulmasına neden olmuştur.
- Merkezi otoritenin zayıflaması ve iş bilmeyen devlet adamları eyaletlere gönderilince eyaletlerde de isyanları ortaya çıktı.

DURAKLAMANIN DIŞ NEDENLERİ

- Devletin genişlemesine engel olacak doğal sınırlara ulaşılmıştı. (Çöller, Okyanuslar,)
- Rekabet edilen Avrupa'da artık feodalite yerine güçlü merkezi krallıklar ortaya çıkmıştı.
- Coğrafi keşifler yukarıda değindiğimiz gibi pek çok açıdan Osmanlı Devleti'ni olumsuz etkilemiştir.
- Avrupa'nın Rönesans ve Reform sayesinde düşünce, bilim ve teknolojiye büyük ilerleme sağlaması

DİKKAT: Rönesans ve Reform'un Osmanlı Devleti'ne doğrudan bir zararı olmamıştır. Hatta Avrupa'nın Reform sırasında yaşadığı çatışmalar Osmanlı Devleti'nin Safevi Devleti ile mücadelesini kolaylaştırmıştır. Ancak Rönesans ve Reform rakibimiz durumundaki **Avrupa'nın kelepçelerinden, prangalarından kurtulmasını sağlamıştır.**

XVII. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ SİYASİ OLAYLARI

OSMANLI-VENEDİK İLİŞKİLERİ

1645-1669 OSMANLI-VENEDİK SAVAŞI (GİRİT KUŞATMASI) (IV. MEHMET DÖNEMİ)

Duraklama Dönemi'nde Osmanlı-Venedik ilişkisinde en önemli olay **Girit Kuşatması**'dır.

Kuşatmanın Sebepleri

- Venediklilerin Ege Denizi'ndeki varlığına tamamen son verilmek istenmesi
- Girit adasının stratejik bir öneme sahip olması
- Girit adasındaki korsanların Osmanlı ticaret gemilerine saldırması
- Kuzey Afrika suyollarının güvenliğinin sağlamak istenmesi

NOT: Sultan İbrahim döneminde başlayan kuşatma IV. Mehmet döneminde 1699'da

Köprülü Fazıl Ahmet Paşa tarafından sonuçlandırıldı. Yani Girit, 24 yıl süren bir kuşatmanın ardından alınabilmiştir. Bu kuşatma Osmanlı Ordusunun durumunu da gözler önüne serer.

Girit'in fethinin sonuçları

- Girit adasının alınması ile Doğu Akdeniz tamamen Osmanlı hâkimiyetine girdi.
- Girit'in Fethi, Osmanlı Devleti'nin denizlerdeki son başarısıdır.

OSMANLI-RUSYA İLİŞKİLERİ

DİKKAT: Bu yüzyılda Rusya yeni ortaya çıkmıştır. Henüz Osmanlı Devleti'ne sıkıntı olacak kadar güçlü değildir. Ancak 18. Yüzyıldan itibaren en büyük düşmanımız haline gelmiştir.

1687 Çehrin (Bahçesaray) Antlaşması: Osmanlı Devleti ve Rusya arasındaki **ilk antlaşmadır.**

OSMANLI-İRAN İLİŞKİLERİ

1577-1590 OSMANLI-İRAN SAVAŞI VE FERHAT PAŞA ANTLAŞMASI

SEBEPLER

- Şah II. İsmail'in Amasya Antlaşması'nı bozarak Anadolu halkını Osmanlı Devleti'ne karşı kızdırtması.
- III. Murat'ın İran'da başlamış olan taht kavgalarından faydalanmak istemesi

SONUÇ

- Osmanlı ordusu başarılı oldu.
- Osmanlı ordusu İran ve Azerbaycan'a girdi.
- Savaş sonunda Ferhat Paşa Antlaşması imzalandı.

1590 Ferhat Paşa (İstanbul Antlaşması): Doğu'da en geniş sınırlara ulaşıldı

1603-1612 OSMANLI-İRAN SAVAŞI VE NASUH PAŞA ANTLAŞMASI

- Osmanlı'nın isyanlarla uğraşması ve Avusturya ile savaşmasından yararlanan İran'ın saldırıya geçerek daha önce kaybettiği yerleri ele geçirmek istedi.
- İran'ın, Diyarbakır ve Musul'a kadar ilerlemesi üzerine Nasuh Paşa Antlaşması imzalandı.
- Sonucunda **Nasuh Paşa Antlaşması** imzalandı.

1612 Nasuh Paşa (II. İstanbul Antlaşması):

Osmanlı Devleti, Ferhat Paşa Antlaşması ile aldığı yerleri geri verdi.

1614-1618 OSMANLI-İRAN SAVAŞI VE SERAV ANTLAŞMASI

- İran'ın hem vaat ettiği ipeği göndermemesi hem de Osmanlı elçisini tutuklaması
- İran mağlup oldu.
- Sonucunda **Serav Antlaşması** imzalandı.

1618 Serav Antlaşması: Sınırlar Nasuh Paşa Antlaşması'na göre belirlenecek

1635-1639 OSMANLI-İRAN SAVAŞLARI VE KASR-I ŞİRİN ANTLAŞMASI

- IV. Murat, İran savaşlarını sonlandırmak için ordusunun başına geçti ve 1635 yılında çıktığı **Revan seferinde** Ahıska ve Revan'ı fethetti.
- 1638-1639 yıllarında ise düzenlediği **Bağdat seferi** ile Bağdat'ı İran'dan geri aldı

NOT: IV. Murat Bağdat Fatihisi olarak bilinir

- Savaşlar sonunda **Kasr-ı Şirin Antlaşması** imzalandı.

1639 Kasr-ı Şirin Antlaşması: Bağdat ve Irak Osmanlı'ya bırakılmış; bugünkü **Türkiye-İran sınırı (Zağros Dağları)** çizilmiştir.

OSMANLI-LEHİSTAN İLİŞKİLERİ

DİKKAT: Lehistan bugünkü Polonya'dır. Yükselme Dönemi'nde himayemiz altındayken bu dönemde özellikle Eflak, Boğdan, Ukrayna için Osmanlı Devleti'ne karşı mücadeleye girmiştir.

DİKKAT: Lehistan'ın Osmanlı Devleti'ne sorun olduğu tek yüzyıl, 17. Yüzyıldır. 18. Yüzyılda Ruslar karşısında yine Osmanlı Devleti'nin yardımına muhtaç olacaktır.

1621 HOTİN SEFERİ VE HOTİN ATLAŞMASI

- Lehistan'ın Eflak ve Boğdan iç işlerine karışması üzerine Sultan **II. Osman (Genç Osman)** sefere çıkarak Hotin Kalesi'ni kuşattı.
- Ancak, Yeniçerilerin disiplinsiz davranışları nedeniyle sorunlar yaşandı ve Hotin Antlaşması yapıldı

1621 Hotin Antlaşması: Hotin Kalesi Osmanlı'da kalacak ve Lehistan Osmanlı topraklarına saldırmayacak

DİKKAT: Hotin Kuşatmasından sonra Genç Osman **Yeniçeri Ocağı'nı kaldırmaya** karar verdi. Ancak bu karar hayatına mal oldu.

1672 OSMANLI-LEHİSTAN SAVAŞI VE BUCAŞ ANTLAŞMASI

- Lehistan'ın Osmanlı'ya bağlı kazaklara saldırması üzerine savaş başlamıştır.
- Lehistan yenilgiye uğramıştır.
- Sonucunda **Bucaş Antlaşması** yapılmıştır.

1672 Bucaş Antlaşması: Osmanlı Devleti'nin Batıda son toprak kazandığı antlaşmadır. (Podolya)

ÖNEMLİ Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti Batıda en geniş sınırlarına ulaşmıştır

OSMANLI-AVUSTURYA İLİŞKİLERİ**DİKKAT:**

- Osmanlı-Avusturya mücadelesi aslında Kanuni Dönemi'nde başlayan, **Osmanlı-Habsburg** mücadelesidir.
- Bu Devletlerin ve hanedanların rekabet konusu ise **Macaristan**, yani **Orta Avrupa egemenliğidir**.
- Bu mücadelenin başlangıcında **1533 İstanbul Antlaşması** ile Avusturya, Osmanlı üstünlüğünü kabul etmişti. Ancak 17. yüzyılda Osmanlı devleti önce bu üstünlüğü kaybetmiş; sonra da Avusturya'nın üstünlüğünü kabul etmiştir.

1593-1606 SAVAŞLARI VE ZİTVATORUK ANTLAŞMASI (III. MURAT-III. MEHMET-I. AHMET DÖNEMİ)

- Avusturya'nın Eflak ve Boğdan içişlerine karışması ve Bosna Beylerbeyi Hasan Paşa'yı öldürmesi üzerine savaş başladı.
- Savaşların başında Avusturya üstünlük sağlayınca **III. Mehmet** sefere çıkmıştır.
- Eğri, Kanije, Estergon** kaleleri fethedildi.

NOT: III. Mehmet, **Eğri Fatih** unvanını almıştır. Tiryaki Hasan Paşa **Kanije Fatih** unvanını almıştır.

- Ardından **Haçova** Meydan Savaşı kazanıldı.

NOT: **Hoçova**, kazanılan son büyük meydan savaşıdır.

NOT: Savaş, ordunun geri hizmet birimleriyle son anda kazanılmıştır. Savaş sonunda kaçan askerler ordudan atılmış; Atılan bu askerler Anadolu'ya giderek Celali isyanlarının artmasına neden olmuştur.

- 1593'te başlayan mücadele, Celali isyanları ve İran Savaşları nedeniyle 1606 Zitvatoruk antlaşması ile sona ermiştir.

1606 Zitvatoruk Antlaşması:

- Ahmet döneminde yapılmıştır.

- Eğri, Kaniye, Estergon kaleleri Osmanlı'da kalmıştır.
- Avusturya Arşidükü Osmanlı padişahına denk sayılmıştır.

DİKKAT: Bu madde ile İstanbul Antlaşmasında elde edilen üstünlük kaybedilmiş; yerini eşitliğe bırakmıştır.

1658-1664 SAVAŞLARI VE VASVAR ANTLAŞMASI (IV. MEHMET DÖNEMİ)

- Osmanlı'nın elinde olan Erdel, Eflak, Boğdan beylerinin Avusturya tarafından kışkırtılarak İsyan etmeleri
- Köprülü Mehmet Paşa ve Köprülü Fazıl Paşa bu isyanları bastırmıştır.
- Sadrazam **Köprülü Fazıl Ahmet Paşa**, Avusturya üzerine sefere çıkarak, **Uyvar ve Novigrad** kalelerini fethetmiştir.

NOT: Uyvar'ın fethi sırasında yaşananlar Avrupa'da " **Uyvar önlerinde bir Türk kadar güçlü**" sözünün doğmasına neden olmuştur.

- Sonuçta **Vasvar Antlaşması** imzalanmıştır.

1664 Vasvar Antlaşması: Uygar ve Novigrad Osmanlıda kalmış; Avusturya savaş tazminatı ödemeyi kabul etmiştir.

DİKKAT: Osmanlı Devleti, Avusturya'dan son kez savaş tazminatı almıştır.

1683-1699 II. VIYANA KUŞATMASI-KUTSAL İTTİFAK'LA SAVAŞLAR VE KARLOFÇA ANTLAŞMASI

II. VIYANA KUŞATMASI

- Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu Viyana'yı kuşatmış ancak başarısız olmuştur.

Bu başarısızlıkta;

1. Tuna Nehri'ni tutmakla görevlendirilen Kırım Hanı'nın görevini yapmaması,
2. Merzifonlu'nun son yürüyüşü geciktirmesi,
3. Lehistan kuvvetlerinin Avusturya'nın yardımına gelmesi etkili olmuştur.

KUTSAL İTTİFAK İLE SAVAŞLAR

- Osmanlı ordusu ağır bir yenilgiye uğrayınca Batıda Türklerin yenilebileceği ve Avrupa'dan atılabileceği düşüncesi doğmuştur.
- Avrupa devletleri Papa'nın öncülüğünde **Kutsal İttifak** adını verdikleri bir Haçlı Birliği oluşturmuştur.

Kutsal ittifaka katılan ülkeler;

1. Avusturya
2. Malta
3. Rusya
4. Lehistan
5. Venedik

- Osmanlı Devleti Kutsal ittifak ile 4 cephede 16 yıl savaşmıştır.
- **Selankamen ve Zenta** gibi ağır yenilgiler alınmıştır.

NOT: Avrupalılar bu savaşlara "**Büyük Türk Savaşları**" adını vermiştir.

- Yenilgiyi kabul eden Osmanlı Devleti ile Kutsal İttifak devletleri arasında 1699 Karlofça antlaşması imzalandı.

DİKKAT: Rusya ile savaşlar bir yıl daha devam etti. Ruslarla da 1700 İstanbul Antlaşması imzalandı.

1699 KARLOFÇA ANTLAŞMASI

- II. Mustafa döneminde yapılmıştır.
- 1. Avusturya'ya, Banat Yaylası, Temeşvar hariç tüm Macaristan verildi.
- 2. Venedik'e, Mora yarımadası ve Dalmaçya kıyıları verildi.
- 3. Lehistan'a, Podolya ve Ukrayna verildi.
- 4. Anlaşmanın 25 yıl sürmesi ve Avusturya'nın Garantörlüğünde olması kabul edildi.

1700 İSTANBUL ANTLAŞMASI

- Azak kalesi Rusya'ya verildi.
- Rusya, İstanbul'da sürekli elçi bulundurma hakkını elde etti.

Karlofça ve İstanbul antlaşmalarının önemi

1. Osmanlı Devleti tarihinde ilk kez büyük çapta toprak kaybetti.
2. Osmanlı Devleti'nin Orta Avrupa'daki (Macaristan) hâkimiyeti sona erdi.
3. Duraklama Dönemi bitti; Gerileme dönemi başladı.
4. Osmanlı Devleti, Avusturya'nın kendisinden üstün olduğunu kabul etti. **(Avusturya'nın garantörlüğünü kabul ettiği için)**
5. **İstanbul Ant.** Ruslar Karadeniz'e inme imkânı elde etti. (Azak kalesini Rusya'ya verdiği için)

NOT: Antlaşmanın imzalanmasında arabuluculuk yapan **İngiltere ve Hollanda'**ya kapitülasyonlar verildi.

XVII. YÜZYIL İSYANLARI**İSTANBUL (MERKEZ) İSYANLARI**

- İsyân **yenicheriler** tarafından çıkarılmıştır.

DİKKAT 1: İstanbul isyanları başkentte ortaya çıktığı ve devlet yönetimine müdahalesi olduğu için **SİYASİ** niteliklidir.

DİKKAT 2: Bu isyanlar **rejimi değiştirme** ya da **hanedanı değiştirme** amacı taşımaz.

NEDENLERİ

- Devlet yönetimindeki otorite boşluğundan faydalanan yenicherilerin yönetimi olumsuz yönde etkilemeleri
- Ekonominin bozulmasının ardından yenicherilere ayarı düşük paralar **(Kelp akçe /Kırpık açe)** verilmesi
- Yeniçeri Ocağı'na askerlikle ilgisi olmayan kişilerin alınması
- Cülus bahşişi almak isteyen yenicherilerin sık sık padişah değiştirmek istemeleri
- Yönetimde etkinliğini arttırmak isteyen devlet adamlarını yenicherileri kıskırtması
- Yeniçerilerin askerlik dışı işlerle ilgilenmeleri

- Ocak Devlet içindir anlayışı yerine Devlet Ocak içindir anlayışının hâkim olması

BELLİ BAŞLI İSTANBUL İSYANLARI

III. Murat döneminde: Kapıkulu Askerleri ve maaşlarının ayarı düşük paradan verileceğini duyan Yeniçeriler isyan ederek defterdarın öldürülmesiyle yetindiler.

II. Osman'ın (Genç Osman) öldürülmesi: 1622 yılında II. Osman'ın Yeniçeri Ocağı'nı kaldırmak istediğini öğrenen Yeniçeriler, II. Osman'ı tahttan indirdiler ve Yedikule Zindanları'nda boğarak öldürdüler.

IV. Murat Dönemi İsyânları: Yeniçeriler, küçük yaşta tahta çıkan IV. Murat'a gözdağı vermek için cülus bahşişi bahanesiyle ayaklandılar. Hazineye para olmadığı için saraydaki altın ve gümüş eşyalar eritilerek bahşişler dağıtıldı.

1632'de yeniden ayaklanan yeniçeriler, Padişahın gözü önünde Sadrazam Hafız Ahmet Paşa'yı öldürdüler.

IV. Mehmet Dönemi (Çınar Vakası / Vakayı Vakvakiye): Ulufelerinin ayarı düşük parayla verilmesini gerekçe gösteren Yeniçeriler, saraydan 36 devlet adamının kendilerine teslim edilmesini istedi. Çaresiz kalan saray devlet adamlarını teslim etti. Bu devlet adamları Sultan Ahmet Meydanı'ndaki Çınar ağacına asıldı. 1656'daki bu ayaklanmaya "Vakayı Vakvakiye" (Çınar Vakası) denildi.

NOT: 36 devlet adamı asılmış haliyle Çınar Ağacı, İran Mitolojisi'ndeki meyveleri insan başı şeklinde olan vakvak ağacına benzetildiği için bu isimle anılmıştır.

II. Mustafa Dönemi (Edirne Vakası): Padişah II. Mustafa, Edirne'deki saraya çekilmiş; Devlet işlerini hocası ve danışmanı Şeyhülislam Feyzullah efendiye bırakmıştı. 1687 yılında ayaklanan Yeniçeriler, İstanbul'dan çıkarak Edirne üzerine yürümüş, II. Mustafa'yı tahttan indirerek yerine kardeşi III. Ahmet'i tahta çıkarmışlardır.

İSTANBUL İSYANLARI'NIN SONUÇLARI

- Genellikle İsyancıların isteklerini elde etti. Bu da Merkezi otoritenin bozulmasına ve yeni isyanların çıkmasına neden oldu.
- Başkentte can ve mal güvenliği ortadan kalktı.
- Yeniçerilerin devlet üzerindeki etkinliği arttı.

CELALİ (ANADOLU İSYANLARI)

- 17. yüzyılda Anadolu'da ortaya çıkan **sosyal ve ekonomik** nitelikli isyanların genel adıdır.
- İsyanlar ismini, Yavuz S. Selim döneminde Tokat dolaylarında isyan eden **Bozoklu Celal** isimli bir sipahiden alır.

DİKKAT 1: Celali İsyanlarını **siyasi nitelik taşımaz** bu yönüyle İstanbul İsyanlarından ayrılır.

DİKKAT 2: Bağımsız devlet kurma amacı yoktur. Bu yönüyle de eyalet isyanlarından ayrılır.

NEDENLERİ

- Merkezi Otoritenin bozulması
- Devşirme kökenli olan devlet adamlarının halk ile kaynaşamamaları
- Ekonominin bozulması
- Tımar sisteminin bozulması
- Savaşların gereğinden uzun sürmesi
- Vergilerin yükseltilmesi
- Kadıların ve Sancak beylerinin Kanunlara aykırı davranması

BAŞLICA CELALİ İSYANLARI

- Deli Hasan
- Karayazıcı
- Canbolatoğlu
- Kalenderoğlu
- Katırcıoğlu
- Abaza Mehmet Paşa
- Tavail Ahmet
- Gürcü Nebi

Büyük Kaçgun:

1575 ile 1610 yılları arasında Celali İsyancılar tüm Anadolu'ya yayıldı. Büyük Kaçgun denilen bu olay sonucunda; köylülerin büyük kısmı köyünü, toprağını terk ederek dağlara çekildi. Anadolu'da üretim neredeyse durma noktasına gelmiştir. Anadolu'nun sosyal, ekonomik ve kültürel yapısı derinden etkilendi.

CELALİ İSYANLARININ SONUÇLARI

- Anadolu'da devlet otoritesi sarsılmıştır.
- Anadolu'da huzur ve güvenlik bozulmuştur
- Vergiler toplanamamış devletin geliri azalmıştır.
- Yüz binlerce insan yaşamını yitirmiştir.
- Üretim azalmıştır.

NOT: Celali İsyancılar ya zor kullanılarak bastırıldı; ya da bastırılmayan isyanı durdurmak için tavizler verildi. Böylece isyanların altında yatan nedenler ortadan kalkmadığı için sürekli olarak yeni isyanlar çıkmaya devam etti.

NOT: Celali İsyancılar nedeniyle Osmanlı ordusunun bir kısmı sürekli olarak Anadolu'da kaldı. Bu da cephelerdeki askeri güç zayıflamasına ve savaşlarda istenilen sonuçların alınamamasına neden oldu.

EYALET İSYANLARI

- Eyalet isyanları, Eyaletlerdeki yöneticilerin keyfi uygulamaları sonucu Celali İsyancılar benzer sebeplerle halk tarafından çıkarıldığı gibi merkezi yönetimin zayıflamasını fırsat bilen eyalet yöneticileri tarafından da çıkarılmıştır.

DİKKAT 1: Eyalet isyanları, **bağımsız devlet kurma** amacı taşımaz yönüyle diğerlerinden ayrılır.

DİKKAT 2: Diğer yandan Osmanlı Devleti'nden ayrılmak isteme sebepleri milliyetçilik fikri değildir. Çünkü henüz milliyetçilik fikri yoktur.

- Eflak, Boğdan, Halep, Bağdat, Kırım, Erdel gibi eyaletlerde çıkmıştır
- Sonuç olarak ise otorite sarsılmış ve isyancılara birtakım tavizler verilmiştir.

XVII. YÜZYIL ISLAHATLARI (DURAKLAMA DÖNEMİ)

DİKKAT: **Islahat:** iyileştirme, düzeltme anlamına gelir. Her zaman yenilik olarak algılanmalıdır. Özellikle 17. Yüzyıl ıslahatları yenilik değildir.

ISLAHATLARIN GENEL ÖZELLİKLERİ

- Islahatlar duraklamanın gerçek sebeplerini ortadan kaldırmamış; **yüzeysel** kalmıştır.
- Bu dönemde yapılan **ıslahatlarda devamlılık sağlanmamış** ıslahatı yapanın ömrü ile sınırlı kalmıştır.
- Yapılan ıslahatlara çıkarları zedelenen gruplar tepki göstermiştir.
- **Şiddet ve baskı** ile asayiş sağlanmaya çalışılmıştır.
- Halk tarafından desteklenmemiştir.
- Islahatlar geleneksel yapıda (Değişmeyi değil Kanuni Dönemi'ndeki ideal düzene **geri dönmeyi** amaçlamıştır.) olmuştur.
- Yapılan ıslahatlarda **Batı örnek alınmamıştır.**
- Devlet politikası haline gelmemiştir.
- Amaç merkezi otoriteyi sağlamak olmuştur.
- Daha çok **askeri** ve ekonomik alanda yapılmıştır.

XVII. YÜZYILDA ISLAHAT YAPAN DEVLET ADAMLARI VE PADİŞAHLAR

I. AHMET DÖNEMİ

- Veraset anlayışında değişiklik yapmış Ekber-Erşet sistemini uygulamıştır.
- Sık sık Adaletnameler yayınlamıştır
- Sadrazamı Kuyucu Murat Paşa'dır.

NOT: Osmanlı Devleti tarihinde sancağa çıkmadan tahta geçen ilk padişah I. Ahmet

olmuştur. En son sancağa çıkararak padişah olan Şehzade ise **III. Mehmet** olmuştur.

KUYUCU MURAT PAŞA

- I. Ahmet dönemi veziriazamıdır.
- Celali isyanların bastırılmasında şiddet ve baskı yöntemi kullanmıştır.

II. OSMAN (GENÇ) DÖNEMİ

- Şeyhülislam'ın yetkilerini kısıtlamıştır.
- İlk kez Saray dışından evlilik yapmıştır. Böylece Saray'ı halka açmayı amaçlamıştır.
- Başkenti İstanbul'dan Anadolu'ya taşımak istemiştir.
- Yeniçeri Ocağı'nı ortadan kaldırmak istemiştir.
- Yedikule zindanlarında yeniçeriler tarafından öldürülmüştür.

NOT: II. Osman ıslahat hareketlerine giren ilk padişahdır.

IV. MURAT

- Saray kadınları ve Saray ağlarının etkinliğini kırmak için çalışmıştır.
- **İçki ve tütün** yasağı getirmiştir.
- Yeniçerilerin sayısını azaltmıştır.
- İstanbul'da geceleri fenersiz sokağa çıkma yasağı uygulamıştır.
- Devletin bu gidişatına çözüm üretmek için Koçibey ve Katip Çelebi'ye rapor hazırlamıştır.

DİKKAT: **Koçibey Risalesi** Duraklamanın gerçek sebeplerini tespit eden ilk belgedir.

- Lagari Hasan Çelebi, Bekri Mustafa, Nefi, Hazerfan Ahmet Çelebi, Evliya Çelebi bu dönemde yaşamıştır.
- İlk kez Şeyhülislam öldürten padişah (Ahizade Hüseyin Efendi)

NOT: Saltanat Naibesi olarak ilk kez devleti yöneten IV. Murat'ın annesi olan **Kösem Sultan**'dır.

TARHUNCU AHMET PAŞA DÖNEMİ

- Tarhuncu Ahmet Paşa ilk kez denk bütçeyi hazırlamıştır.
- Saray masraflarını azaltma yoluna gitmiştir.
- Devlete borcu olanlardan borçları tahsil etmiştir.
- IV. Mehmet dönemi sadrazamıdır.
- Ahmet Paşa'nın Şehzade Süleyman'ı padişah yapacağı algısı yaratılmış ve idam edilmiştir.

KÖPRÜLÜLER DÖNEMİ

DİKKAT: Köprülüler Devri, **Duraklama Dönemi** içindeki **Yükselme Dönemi** olarak kabul edilir.

KÖPRÜLÜ MEHMET PAŞA DÖNEMİ

- İlk kez devlete şartlar ileri sürerek sadrazam olan devlet adamıdır.

NOT: Köprülü Mehmet Paşa'nın Saray'a şartlar sunmasının nedeni uygun çalışma ortamını oluşturmak istemesidir.

- İslahatların uygulanmasında ve düzenin sağlanmasında şiddet ve baskı uygulamıştır.
- Hatalı devlet adamlarının maaşlarını kesmiştir.
- IV. Mehmet dönemi veziriazamıdır.

KÖPRÜLÜ FAZIL AHMET PAŞA DÖNEMİ

DİKKAT: Köprülü Mehmet Paşa'nın oğludur. Onun ölümünden sonra genç yaşta Sadrazam olmuş, bu görevi başarıyla yürütmüştür. Köprülüler döneminin duraklama içindeki yükselme dönemi olarak kabul edilmesinin nedeni o'dur.

- IV. Mehmet dönemi veziriazamıdır
- Orduyu disiplin altına almıştır
- Maliyeyi düzenledi askeri alanda yenilikler yaptı
- Önemli günlerde devlet adamlarına verilen hediyeleri yasakladı

KÖPRÜLÜ FAZIL MUSTAFA PAŞA DÖNEMİ

- IV. Mehmet dönemi Veziriazamıdır.

KÖPRÜLÜ AMCAZADE HÜSEYİN PAŞA

- II. Süleyman dönemi Veziriazamıdır.
- Naima tarihi adlı eseri yazdırmıştır.

NOT: Mustafa Naima Efendi Osmanlı Devleti'ndeki ilk vakanüvist'tir.

Vakanüvist: Osmanlı Saray tarihçisidir.

- Barutnam-i Amire adını vermiş oldukları imalathaneye kurdurmuştur.